

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

КІСТЯНИК (СОБОЛЬ) Наталія Василівна

**Добровольча громадська організація як місце професійних спроб
студентів бакалаврату**

спеціальність: 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
освітньо-професійна програма - Документознавство та інформаційна діяльність

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи ДІДз-41
Н.В. Кістяник (Соболь)

Науковий керівник:
К.філол.н., викл. Н.М. Яблонська

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ Л.І. Біловус

Тернопіль – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. . Пробна навчально-професійна діяльність студентів у волонтерській організації як педагогічна проблема.....	9
1.1. Гуманітарні та професійні аспекти волонтерства	9
1.2. Затребуваність професійно орієнтованих волонтерських організацій в сфері освіти	15
1.3. Можливості волонтерських організацій для реалізації пробної професійної діяльності студентів бакалаврату	18
РОЗДІЛ 2. Реалізація професійних проб студентів у професійно орієнтованій волонтерській організації ЗВО	30
2.1. Модель включення волонтерської організації ЗВО в освітній процес підготовки бакалаврів	30
2.2. Формування загальнокультурних, загальних і професійних компетенцій бакалаврів у волонтерській організації	40
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

Актуальність теми дослідження. В указі Президента України про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. відзначено важливу роль людського капіталу в сталий розвиток країни [21]. Система професійної освіти відіграє провідну роль у формуванні людського капіталу, та її вдосконалення вимагає взаємодії вузів із соціальним середовищем. Для розвитку професійної освіти в Україні стає перспективною практика дуальної освіти, що заснована на соціальному партнерстві освітніх організацій з роботодавцями. У цьому випадку, за узгодженими програмами, теоретичне навчання відбувається у вищому або середньому професійному закладі, а практична частина реалізується на робочих місцях, наданих підприємством-партнером. Деякі вітчизняні підприємства фінансують освіту майбутніх співробітників за цільовими договорами з вузами, але, як правило, без участі в розробці освітніх програм і без надання місць для практики.

В даний час при переході на багаторівневе навчання і впровадження бакалаврату виникла проблема дефіциту часу на практичну підготовку студентів вищих навчальних закладів, при збереженні високих вимог до результатів навчання. За даними дослідження транснаціональної консалтингової компанії Boston Consulting Group, 91% українських роботодавців вважає, що у випускників університетів недостатньо практичних навичок. Цю проблему можна вирішити за рахунок неформальної навчально-трудої діяльності студентів у добровольчих громадських організаціях професійної спрямованості. Така активність суб'єктів освіти передбачена Законом України Про волонтерську діяльність від 03.07.2020 р. № 720-IX. [19]. Однак, діяльність волонтерів у нормативних документах, що відносяться до вищої освіти, не закріплена.

У зв'язку з цим, одним із завдань диверсифікації інститутів системи вищої освіти стає формування вузами добровольчих громадських (волонтерських) об'єднань студентів і створення в них педагогічних умов для організації пробної професійно орієнтованої діяльності (професійних проб) студентів.

В рамках контекстного підходу, розвинутого Інститутом соціології НАН України та Інститутом соціальної та політичної психології Національної

академії педагогічних наук України, створення вузом добровольчої громадської організації професійної спрямованості є дієвою умовою сполучення академічної, квазіпрофесійної та навчально-професійної пробної діяльності студентів ЗВО, що сприяє набуттю досвіду майбутньої професійної діяльності та особистісного розвитку студентів. Професійно орієнтована волонтерська організація, асоційована з вузом, розширює освітній простір ЗВО в навколишнє соціальне середовище, реалізуючи взаємодія ЗВО з соціальними партнерами, забезпечуючи додаткові можливості для підвищення якості підготовки бакалаврів.

Необхідність посилення пробної діяльності (професійних проб) бакалаврів диктується також тією обставиною, що в ряді випадків у традиційній підготовці бакалаврів немає можливості створення в навчальному середовищі реальних ситуацій, з якими доведеться працювати випускникам даного напрямку, і моделювання професійної ієрархії у взаєминах людей на виробництві. Це стосується, наприклад, підготовки бакалаврів за напрямом техносферної безпеки, в рамках якої готують бакалаврів-ліквідаторів надзвичайних ситуацій. Тому в рамках соціального партнерства вищих навчальних закладів із державними та приватними підприємствами, перспективним напрямком є організація волонтерських об'єднань, афілійованих з освітніми установами, де буде можлива інтеграція елементів майбутньої професійної діяльності (професійних проб) у традиційну систему професійної освіти. У таких структурах можливе поєднання академічної професійної освіти з елементами дуальної освіти, що успішно діє в Німеччині, Швеції, Японії та в ряді інших країн.

В силу цього, дослідження діяльності професійно орієнтованих волонтерських організацій (далі – ПОВО) як місця професійних проб студентів є актуальним для теорії й практики вищої освіти. Професійні проби розуміються нами як сукупність елементів навчальної, квазіпрофесійної і навчально-професійної діяльності, яка реалізується в суміщеному контексті академічної активності і професійно орієнтованої добровольчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У діяльності добровольчих громадських організацій виявляються сумісними інтереси особистості, суспільства і держави. Для суспільства важливим завданням є соціалізація молодого покоління, держава зацікавлена в зростанні людського капіталу, пріоритетами особистості служить професійний розвиток.

Загальні положення теорії пробної діяльності як основи особистісного і професійного розвитку індивіда розроблені в працях вітчизняних соціологів О. М. Балакіревої, М. О. Шульги, І. Е. Бекешкіної, Є. І. Головахи, О. С. Резніка, В.П. Степаненко та інших. Управлінські аспекти в дослідженнях волонтерської діяльності відображені в роботах В. Голуба, Д. Горелова, О. Корнієвського, І. Тохтарової, В. Шамрая та ін.

Окремі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової, С. Савченка, С. Харченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Особливості роботи волонтерів у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді висвітлено у роботах О. Кузьменка, Н. Романової, С. Толстоухової. Як складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій обґрунтовано волонтерство в працях Ю. Поліщука. Аналіз багаторічного досвіду волонтерства подано у роботах зарубіжних авторів, зокрема Г. Каскеллі, Р. Кроу, Б. Левайн, Р. Лінча, С. Маккарлі, М. Мерріл, К. Навартнам, М. Нуланд.

Аналіз наведених досліджень показав, що волонтерські громадські організації представлені в них як простір для спілкування та соціалізації учнів, як місце для створення умов професіоналізації і соціалізації майбутніх фахівців, як вид додаткового неформальної освіти з педагогіки, соціології, психології та інших професій.

Разом з тим, потенціал волонтерських організацій в плані професійного становлення їх учасників у педагогічній теорії і методикі професійної освіти не був розкритий повністю. До теперішнього часу не визначені педагогічна роль,

освітні функції і структура волонтерських організацій, створених ЗВО, в академічній підготовці студентів.

Аналіз теорії і практики процесів професіоналізації студентів ЗВО і ролі добровольчих громадських організацій дозволив виділити суперечності:

- між необхідністю забезпечення досвіду професійно-орієнтованої діяльності студентів під час навчання у ЗВО і недостатнім тимчасовим ресурсом академічних програм підготовки бакалаврів для пробної професійної діяльності;
- між високим потенціалом волонтерських організацій для входження в професію і соціалізації студентів вузу та недостатнім включенням професійно орієнтованих волонтерських організацій в освітнє середовище ЗВО;
- між потребою освітніх установ у моделі організації пробної професійної діяльності студентів у волонтерських громадських організаціях за професійним спрямуванням та відсутністю такої моделі в педагогічній практиці.

Об'єктом дослідження є процес професійного становлення студентів бакалаврату.

Предмет дослідження – діяльність добровільної громадської організації, створеної ЗВО для реалізації пробної професійно орієнтованої діяльності студентів бакалаврату.

Мета дослідження – визначення форми і змісту професійних проб і додаткового навчання студентів у волонтерській організації, що забезпечують формування професійних компетенцій бакалаврів і підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Поставлена мета визначила вибір комплексу **завдань** дослідження, що вирішуються у кваліфікаційній роботі:

1. Визначити педагогічні умови, принципи та підходи до організації пробної професійної діяльності студентів у волонтерській організації при установах вищої школи.

2. Виявити форму і зміст діяльності добровольчої громадської організації, що реалізує ефективні професійні проби і додаткове навчання студентів у волонтерській організації з урахуванням контекстного, компетентнісного і середового підходів.

3. Знайти якісні і кількісні індикатори, що визначають результативність діяльності волонтерської організації, створеної вузом.

4. Обґрунтувати модель організації пробної діяльності студентів, що дозволяє соорганізованним академічний навчальний процес із добровільної професійно орієнтованої активністю студентів-волонтерів.

5. Довести позитивний вплив пробної професійно орієнтованої діяльності та навчальної активності студентів у волонтерській організації, створеної вузом, на результати професійного навчання та працевлаштування студентів.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукової та методичної літератури, матеріалів дисертаційних робіт і нормативно-правових актів; педагогічне проектування пробної діяльності; діагностичні – тестування індивідуально-типологічних характеристик, аналіз результатів поточної та підсумкової атестації, соціологічні – опитування та анкетування; статистичні методи обробки результатів досліджень.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в наступному:

1. Визначено педагогічні функції (профорієнтаційна, пропедевтична, компенсаторна, навчально-трудова, соціалізаційна), принципи організації пробної діяльності (холізму, суб'єктності, професіоналізації, персоналізації, неформальності навчання, відкритості) та інституційна форма (клуб добровольців) професійно орієнтованої волонтерської організації, що створюється вузом.
2. Запропоновано модель добровольчої громадської організації, створеної ЗВО і соціальними партнерами, що реалізує тимчасову єдність професійно орієнтованої пробної діяльності студентів із процесом академічного навчання на основі контекстного, компетентнісного підходів.

3. Виділено етапи професійно орієнтованої волонтерської діяльності студентів (мотиваційний, адаптаційний, імплементаційний, компетентнісний) і статуси професіоналізації в реалізації професійних проб (від новачка до сертифікованого фахівця-наставника), що дозволяють організувати шлях професіоналізації волонтера в добровольчій громадській організації.
4. Доведено зв'язок професійно орієнтованої пробної діяльності студентів у волонтерській організації з результатами освоєння дисциплін професійного циклу, якістю випускних атестаційних робіт і працевлаштуванням волонтерів.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів та висновку.

РОЗДІЛ І. ПРОБНА НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Гуманітарні та професійні аспекти волонтерства

Пробна професійно орієнтована діяльність бакалаврів у певному обсязі передбачена в освітніх програмах вищої школи шляхом включення її елементів в програми виробничих практик, навчально-дослідницької роботи студентів, виконання ними конструкторських і проектних робіт. Ця діяльність здебільшого реалізується в стінах освітньої організації, регламентується часом, що відводиться на неї і є для студентів обов'язковою.

Волонтерська професійно орієнтована діяльність, за визначенням, є добровільною і не регламентується нормативно-правовими актами за обсягом трудовитрат і часу діяльності. В цьому відношенні вона є різновидом додаткової неформальної освіти, інноваційної для професійної освіти.

На сьогодні під «волонтерською діяльністю» в Україні розуміють, насамперед, добровільну діяльність громадян чи громадських об'єднань, прямо чи опосередковано пов'язану з допомогою постраждалому від воєнного конфлікту мирному населенню, переселенцям і військовим. При цьому можна виокремити ряд характерних рис прояву та реалізації волонтерських ініціатив протягом 2014-2015 рр., зумовлених як поєднанням унікальних подій та умов, які формують потребу у волонтерській діяльності, так і соціокультурними особливостями українського суспільства. Так, коментуючи швидкий розвиток волонтерства в Україні у більш широкому контексті, у зв'язку із загальносуспільними процесами, заступник директора Інституту соціології НАН України Є. Головаха зазначає: «В Україні стало значно більше людей, які вважають, що вони повинні щось робити не для себе, а для інших. ...Феномен волонтерства зробив українців щасливішими саме тому, що вперше в історії приніс до українського концепту щастя задоволення від допомоги іншим» [13]. Е. Лібанова стверджує, що активізація волонтерського руху протистоїть укоріненому українському патерналізму: «Дуже важливо, що є люди, які

розуміють: від влади нічого не треба чекати - ні доброго, ні поганого, – і просто роблять свою справу. Наразі - допомагають армії». «Взагалі, такого ентузіазму ніхто не очікував – ні наші фахівці, ні європейські, ні американські. Проте він з'явився. Це дозволяє людям усвідомити свої спільні інтереси, об'єднатися...», – зазначає вона [18]. Фахівці Національного Інституту стратегічних досліджень в аналітичній доповіді «Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики» [14] систематизували зарубіжний досвід волонтерства у світовій практиці та визначили особливості його функціонування в Україні в умовах зовнішньої агресії.

У педагогічній теорії ідея пробної діяльності простежується в відомих працях Джона Дьюї, Девіда Колба і Класа Мелландера, які показали важливість професійно-прикладних практик в освітньому процесі. У зв'язку з цим, в першому розділі ми розглянемо питання про затребуваність волонтерських організацій професійної спрямованості в середовищі студентів та інших зацікавлених осіб, обговоримо типологію добровольчих громадських організацій, історію їх розвитку в нашій країні, уявімо аналіз педагогічних можливостей волонтерських організацій для реалізації професійно орієнтованої пробної діяльності студентів університетів, необхідну для ПОВО навчально-матеріальну базу та шляхи інтеграції волонтерської активності в традиційний освітній процес.

Аналізуючи процес становлення українського волонтерства, ми звертаємо увагу на дві основні риси цього виду громадянської активності: гуманітарний, соціально значимий характер і професійну спрямованість діяльності волонтерів.

Необхідність участі майбутніх фахівців в суспільному і виробничому житті суспільства, роботи в суспільно значущих проектах для спеціалізації і професіоналізації молодого покоління обґрунтована в працях О. М. Балакіревої, М. О. Шульги, І. Е. Бекешкіної, Є. І. Головахи, О. С. Резніка, В.П. Степаненко та інших.

Витоки благодійної та добросвітської діяльності можна простежити на історичних фактах життя та діяльності відомих громадських діячів, почесних

громадян міста, багатьох товариств та громадських організацій. У XVII-XVIII ст. благодійство вважалося нормою світського життя, доброю рисою особистості кожного, хто хотів бути причетним до справ громади, ознакою нового, перспективного етапу розвитку суспільства. Розвитку того, що неодмінно буде відлунюватися в майбутньому. Збережені матеріали дають нам уявлення про тих, хто дбав про інших, хто своєю турботою і добрими діями зберігав, поліпшував життя багатьом нужденним і бідним людям. Так, серед відомих імен людей, хто активно займався благодійною діяльністю, можна назвати ім'я земського діяча Катеринославського повіту, активіста громади, Якова Савельєва, який відзначався якоюсь надзвичайною чарівністю, життєвою мудрістю та далекоглядністю, і який неодноразово допомагав учнівській та студентській молоді вирішувати нагальні проблеми. Так, вважаючи справу просвітництва вельми важливою, він закликав земців наслідувати приклад організації справи народної освіти в Олександрівському повіті, де, завдяки зусиллям барона М. Корфа, «справа народної освіти постала якось особливо», де на неї «особливо тепло подивилися». Проте, віддаючи належне Корфу як засновнику земської школи, Я. Савельєв розходився з ним у питанні ставлення до ремісничої освіти, вважаючи, що для народу «зайві казки, надмірна ідеологія шкідливі», що йому у першу чергу «потрібна елементарна освіта, яка принесла б йому очевидну і відчутну користь та використовувалася б прямо для добування шматка хліба». Саме таку освіту можна було, на думку Я. Савельєва, одержати у ремісничих школах, справу організації і утримання яких мало б взяти на себе земство [9, с. 335–336].

Розвиваючи далі свої погляди стосовно ролі земства у розвитку справи народної освіти, Я. Савельєв стверджував, що юнаки, які свого часу не навчилися ні грамоті, ні ремеслам, неминуче стануть тягарем для суспільства, а саме воно стане докоряти собі за те, що виростило у державі злодіїв та шахраїв. Тому, на думку Савельєва, земство має виконати свій священний обов'язок – дати молоді хоча б початкову освіту, а головне – освіту ремісничу.

Як окремий феномен вияву благодійності (XVII-XVIII ст.) стало меценатство видатних людей України (гетьман Петро Сагайдачний, Іван

Виговський, Іван Мазепа, Кирило Розумовський та ін.), які сприяли поширенню освіти й просвітництва, створюючи нові навчальні заклади (Києво-Могилянська академія) й культурні центри (Миколаївський собор, будинок Лаврської друкарні, кам'яний мур навколо Києво-Печерської лаври), опікуючись найздібнішими країнами, яких посилали на навчання до найкращих європейських університетів [23].

У XIX на початку XX століття добродійництво набуло особливого поширення серед відомих українців (Григорій Галаган, родина Симиренків, Євген Чикаленко, батько і син Рильські, брати Бродські, Сергій та Михайло Грушевські, кілька поколінь Терещенків та ін.), зокрема меценатів Катеринославщини (М. Корф, М. Родзянко, П. Міклашевський, Я. Савельєв та ін.), які внесли вагомий внесок у розвиток вітчизняної культури, освіти, промисловості, поліпшення медичної справи тощо [9; 23].

Благодійництво та меценатство всіляко заохочувалося державою, яка за надання допомоги встановлювала певні винагороди (чини, ордени, почесне громадянство тощо). Відчуття особистої відповідальності перед суспільством, усвідомлення нерозривного зв'язку з майбутнім держави, стало головним лейтмотивом благодійності серед громадян України.

Із встановленням радянської влади благодійність набула іншого змістовного наповнення, а саме, перестала бути загальнорозповсюдженим, масовим явищем у суспільстві. І хоча у країні, як превалюючий, панував механізм шефства над закладами культури, освіти, громадськими організаціями, підприємствами, XX століття залишило значну кількість прикладів меценатства та добродійництва радянських людей, суб'єктів благодійницької діяльності (благодійні товариства, фонди, об'єднання, благочинні організації тощо) [17, с. 13-14].

Отже, здійснений історико-педагогічний аналіз щодо становлення благодійності в Україні продемонстрував наявний багатий досвід добродійної діяльності серед українців, однією з національних рис яких є доброта, прагнення допомогти ближньому, відчувши його потреби, поставивши себе на

місце того, хто потерпає й потребує допомоги, матеріальної чи духовної підтримки або разом узятих.

Щодо світового виміру, то найпоширенішим феноменом вияву благодійності, доброчинності вважають волонтерство, на розгляді сутності й становленні якого зупинимось більш детально.

Як соціально-педагогічний феномен, волонтерство зародилося в США, де вже у XIX столітті волонтери забезпечували функціонування різних некомерційних організацій. За твердженням І. Григи, французький письменник-журналіст Анрі Дюнан, вражений кривавими картинами битви біля Сольферино, запропонував ідею створення Червоного Хреста (1859 р.) – організації, яка працювала б на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям. Саме цей факт поклав початок волонтерській роботі в усьому світі [15, с. 146]

Для нашого дослідження цікавою є наукова знахідка О. Безпалько щодо започаткування волонтерської роботи в Англії, а пізніше у США студентами, які працювали в переважній більшості з населенням в сеттльмент-центрах, що виникли по аналогії з європейськими кварталами в колоніях як центри соціальної допомоги для місцевого населення, як благодійні установи на зразок Тойнбі-Холл, заснованого священником Самуелом Барнетом у 1884 році у бідній частині Лондона. Цей заклад існував за рахунок приватних пожертвувань і дав поштовх до створення більше ніж 400 благодійних установ у англійських та американських містах. Студенти, які об'єднувалися між собою на волонтерських засадах у невеликі групи, а пізніше добровільні об'єднання, оселялися в найбідніших кварталах Лондона, а потім у багатьох міських районах по всій Великобританії, щоб на собі відчути всі незручності бідності і проводити соціальну роботу на місцях. Вони були провідниками освіти, різних видів культурної діяльності, помічниками місцевих жителів у вирішенні радикальних соціальних проблем та наданні соціальної допомоги нужденним [8, с. 28].

Отже, наведені факти свідчать про те, що волонтерська робота з'явилася в XIX столітті в часи поширення суспільної благодійності, кульмінацією якого

став рух сеттльмент-центрів, в яких зародилися окремі напрями та форми соціальної роботи. А самі сеттльмента стали прабатьками багатьох сучасних інституцій, які успішно функціонують у територіальних та етнічних громадах різних країн. Таким чином, є підстави стверджувати, що волонтерська робота зародилася і як студентський волонтерський рух, і є актуальність й дотепер.

За структурою організації можна розділити на масові громадські організації, громадські самодіяльні органи та громадські рухи.

За віком: на дитячі громадські об'єднання – громадяни до 18 років (не менше трьох дорослих), і на молодіжні об'єднання – громадяни від 14 до 30 років.

За родом діяльності: це суспільно-політичні клуби, національно-культурні, історичні, культурні, патріотичні, екологічні, благодійні та інші громадські організації.

За тимчасовим критерієм ми виділяємо:

- разові, в яких проект планується для однієї акції, наприклад: прибирання території, роздача населенню листівок з інформацією, проведення заняття і т.д.;
- короткострокові, де тривалість проекту – до 2 років, в основному він організовується для забезпечення найважливішого заходу державного або міжнародного плану, наприклад: супровід спортивних заходів, форумів і т.д.;
- середньострокові, з тривалістю проекту до 5 років, проект організовується з метою виконання заходів, що вимагають тривалої участі волонтерів, наприклад: археологічні розкопки, навчання в різних областях і т.д.;
- довгострокові, з тривалістю проекту від 10 до 15 років, в них метою проекту є виконання заходів із підготовки кадрів, наприклад: партійні кадри, професійні кадри і т.д.;
- стратегічні, з тривалістю проекту більше 15 років, тут проекти плануються з метою вирішення державних і міжнародних проблем.

За родом діяльності можна виділити такі напрямки діяльності волонтерських об'єднань, як соціальна робота, педагогічна робота, психологічна робота, супровід соціально значущих заходів, допомога в роботі лікувальних установ, патріотична робота та інші роботи.

Таким чином, історично склалося, що постійна зміна суті, структури, цілей і завдань добровольчих громадських організацій безпосередньо залежить від змін у державі, а добровольчих організацій професійної спрямованості – від змін в освітньому просторі. Добровольча діяльність в нашій країні має свою історичну та соціокультурну зумовленість. У гуманітарних аспектах виховання патріотизму, альтруїзму, особистісного розвитку громадян є спадкоємний зв'язок сучасної волонтерської діяльності з попередніми формами волонтерства в Україні [22].

Для цілей організації та управління пробної професійно орієнтованої діяльності студентів ЗВО є сенс створювати при них добровольчі громадські організації професійної спрямованості, які можуть бути класифіковані як неполітичні, молодіжні студентські об'єднання, місцеві або регіональні, середньострокові або постійно діючі.

Використовуючи терміни «волонтер» та «доброволець» у багатьох випадках як синоніми, ми відзначаємо, що для добровольця провідною підставою є принцип добровільного вибору ступеня участі у всіх заходах і акціях, тоді як діяльність студента волонтера може бути включена в обов'язкову навчальну програму вузу і здійснюватися на безоплатній основі, наприклад, під час навчальної практики.

1.2. Потребуваність професійно орієнтованих волонтерських організацій в сфері освіти

Згідно з соціологічними дослідженнями, всього 3% молоді у віці від 15 до 25 років беруть активну участь у діяльності молодіжних волонтерських організацій та об'єднань. У зв'язку з цим, постають питання такої організації і діяльності громадських організацій, які могли б забезпечити мотивацію безкорисливої волонтерської діяльності на противагу егоїзму, що межує з

індивідуалізмом, і споживчими відносинами. Можливим вирішенням цієї проблеми може бути залучення студентів очної форми навчання в волонтерські організації вузів для реалізації заходів професійно орієнтованої пробної діяльності, підвищення рівня практичної підготовки випускників і зростанню престижу вищого навчального закладу серед роботодавців.

Щоб з'ясувати затребуваність різних форм організації пробної професійної діяльності і додаткового навчання в добровільних громадських організаціях, були проведені опитування студентів ЗУНУ, випускників ЗУНУ, роботодавців і батьків. З метою вивчення думки студентів, випускників, батьків та роботодавців про необхідність участі студентів у волонтерських організаціях професійної спрямованості, були проведені опитування зазначених респондентів.

Опитування майбутніх бакалаврів про необхідність додаткової професіоналізації за фахом у волонтерських організаціях вузу показав наступне. В цілому, 80% респондентів задоволені якістю отриманої освіти в ЗУНУ, і, в той же час, 42% опитуваних вважають, що для придбання обраної професії існуючого періоду часу навчання по ООП мало. Про необхідність участі студентів вузу в додаткових професійних пробах у волонтерських організаціях і проведення в них додаткових занять за фахом висловилося відповідно 66% і 86% студентів ЗУНУ.

Під час опитування з'ясувалося, що оптимальна підготовка за фахом, на думку студентів, проходить в добровільному професійному клубі (ПОВО) – 77 % опитаних. Курси підвищення кваліфікації як форму додаткової професіоналізації вибрали 53 % респондентів, в сторонніх волонтерських організаціях – 37 % студентів.

Так як підвищення кваліфікації в сторонніх організаціях, як правило, платне, цей спосіб професійної підготовки для студентів, не цілком прийнятний, і в даній ситуації професійні ПОВО вузів є переважними.

На питання: «Чи вистачає Вам для придбання обраної професії знань і умінь, які ви одержуєте при навчанні за основною освітньою програмою?» 63 % опитаних відповіли ствердно, негативно – 21 %. Разом з тим, на питання «Чи

потребують студенти вузу, в додатковій професіоналізації в волонтерських організаціях?» позитивно відповіли («так» і «швидше так, ніж ні») 63 % респондентів. Негативно відповіли 8 % студентів і ще 8 % вагалися з вибором відповіді.

На думку студентів, додаткові заняття за фахом повинні проходити:

- на факультативах – 28 %;
- на курсах підвищення кваліфікації – 33 %;
- в творчих студіях навчального закладу – 20 %;
- на дистанційних курсах – 10 %;
- в волонтерських товариствах – 25 %;
- в добровільному професійному клубі – 46 %;
- важко відповісти – 16 %.

Академічна підготовка за фахом влаштовує 71 % студентів, при цьому 76 % опитаних вважають, що участь у громадських добровольчих об'єднаннях допомагає освоювати майбутню професію і здобувати життєвий досвід.

Участь у волонтерських організаціях вплинула на професійне самовизначення 67 % учнів вузів, 58 % респондентів після навчання мають намір продовжувати роботу в волонтерських організаціях.

На підставі письмових пропозицій респондентів були визначені наступні необхідні заходи щодо поліпшення роботи волонтерських організацій при вузах:

- організація інформаційно-пропагандистських заходів Клубу орієнтованих на майбутніх абітурієнтів (учнів випускних класів шкіл, учні навчальних закладів середньої професійної освіти), студентів молодших курсів;
- проведення професійних змагань і студентських конференцій на базі вузів із запрошенням для участі учнів інших освітніх установ і потенційних абітурієнтів;
- призначення на керівництво Клубами авторитетних, професійних і зацікавлених в результаті педагогів;
- планування заходів Клубу з урахуванням побажань молоді.

За суб'єктивними оцінками студентів, позитивний вплив волонтерської діяльності побачило і відчуло приблизно на дві третини учасників.

Таким чином, наведені результати показують, що при загальній позитивній оцінці освітнього процесу в університетах, більше половини студентів ЗУНУ висловлюють зацікавленість у проведенні професійно орієнтованої волонтерської діяльності в клубах та інших формах організації добровольчої діяльності.

Таким чином, аналіз представлених даних визначив для нашої роботи критерії поліпшення підготовки за фахом в ПОВО вузу:

- 1) визначення фахівця, як професіонала з теоретичними знаннями і високими практичними вміннями та навичками;
- 2) необхідність готувати студентів на актуальною УМБ викладачами-фахівцями з даних дисциплін;
- 3) постійна співпраця з роботодавцями та соціальними партнерами в процесі підготовки фахівця за системою: вуз - підприємство (організація, установа);
- 4) зміна навчального плану підготовки фахівців техносферної безпеки в бік збільшення часу на пробну професійну діяльність.

1.3. Можливості волонтерських організацій для реалізації пробної професійної діяльності студентів бакалаврату

На міжнародному рівні волонтерська діяльність розглядається як інститут соціокультурного, економічного та екологічного розвитку. Декларація розвитку волонтерства (волонтерства) передбачає:

- 1) залучення громадських мас в процес вирішення глобальних проблем людства;
- 2) розвиток у добровольців якостей, необхідних для роботи з суспільством;
- 3) можливість будь-якій людині брати участь у волонтерських заходах;
- 4) доповнення до діяльності інших товариств, а не заміну їх;
- 5) здатність придбання добровольцями й іншими людьми нових знань, умінь, навичок;

- б) розвиток самоконтролю і підвищення потенціалу людини;
- 7) пропаганду загальнолюдських цінностей: сім'ї, солідарності, моральності і т. д.

Здатність придбання добровольцями нових знань, умінь і навичок, розвиток самоконтролю і підвищення потенціалу людини, його людського капіталу, безпосередньо стосується цілей ПОВО, афілійованих із освітніми організаціями. Такі організації будуть сприяти формуванню постійно вдосконалюється, конкурентоспроможної, адаптується до мінливих умов, особистості. Головним педагогічним завданням ПОВО є виховання молодих членів суспільства, котрі мають професійні знання, здатність брати на себе відповідальність і приймати самостійні рішення. Основними принципами виконання державної молодіжної політики стають: всебічна підтримка діяльності молодіжних громадських організацій на всіх рівнях виконавчої влади, а також взаємодія відомств при здійсненні молодіжної політики.

У цій області необхідно вирішити такі завдання:

- залучати молодь у громадські організації;
- підвищувати ефективність підготовки майбутніх фахівців (насамперед за педагогічним та інженерно-технічним напрямками);
- створити умови і системи мотивації, що сприяють самоосвіті молоді;
- створити умови для залучення до діяльності в сфері додаткової освіти представників студентства освітніх організацій вищої освіти;
- розвивати молодіжне самоврядування в освітніх організаціях, залучати молодіжні громадські об'єднання до моніторингу контролю якості освіти;
- створити умови для розвитку профорієнтаційної роботи серед молоді;
- розвивати інститути наставництва в освітніх організаціях;
- формувати системи підтримки молодіжної добровольчої (волонтерської) діяльності;
- розвивати молодіжне самоврядування в студентських колективах.

Як видно з наведеного, підготовка молоді до професійної діяльності, сприяння її соціалізації самовизначення безпосередньо зачіпає систему освіти.

В системі освіти загальноприйнятим є положення, що діяльність – це базова основа, засіб і головна умова розвитку людської особистості. Цей підхід породжує необхідність реалізовувати в педагогічній практиці діяльнісний підхід. В рамках даного підходу вважають, що результати практичної діяльності людини залежать не тільки від конкретного виду діяльності, в яку він залучений, але й від того особистісного сенсу, який він вкладає в діяльність. У цьому контексті волонтерська діяльність учасників ПОВО пріоритетно визначена особистісним змістом професійних проб, розумінням їх необхідності для професійного розвитку ще в процесі навчання у вузі.

Пробна діяльність учнів освітніх установ є основою самостійної навчально-пізнавальної, пошукової, дослідницької та проектної діяльності, сприяє мотивації і професійному самовизначенню, підвищенню суб'єктивізації освітнього процесу. Для розширення можливості професійних проб учнів вищої школи добровольчі громадські організації є потенційним резервом розвитку практики соціалізації та входження в професію.

Під професійно орієнтованою пробною діяльністю студентів-волонтерів ми будемо розуміти таку форму навчальної та трудової активності, при якій відбувається прирощення людського капіталу індивіда за рахунок придбання особистісного досвіду професійної практики, яка реалізується в контексті реального життя. Отриманий індивідуальний досвід служить надалі рушійною силою перетворення самої діяльності суб'єкта в плані її вдосконалення і усвідомлення, її ціннісних імператив.

У багатьох зарубіжних університетах добровольчу діяльність розглядають як обов'язковий елемент загальної освітньої програми навчання, трактуючи волонтерство як безоплатну трудову діяльність у соціальній сфері. Як правило, це самостійно знайдене практичне стажування студентів, що здійснюється в різних установах у позанавчальний час. Так, наприклад, у Фінляндії, в Університеті прикладних наук (Helsinki Metropolia University of Applied Sciences) [3] реалізується курс «Стажування в добровільній роботі» (Internship in Voluntary Work) в рамках освітньої програми на ступінь бакалавра в області соціальних послуг. Практична частина курсу передбачає 100 годин

волонтерства у різних місцях, мінімум 20 годин на одне місце. Добровільно може виконуватися один раз в тиждень або безперервно протягом більш тривалого періоду, наприклад, під час канікул. На теоретичну підготовку до волонтерської діяльності відводиться 35 годин занять у стінах університету, моніторинг волонтерської активності студентів ведеться за допомогою LMS MOODLE. Стажування проходили в дитячих садах, в центрах допомоги безробітним, бездомним, мігрантів. Аналогічні програми реалізуються і в інших університетах Європи і США.

Департамент праці США визначає шість критеріїв, коли стажування в комерційних компаніях може не оплачуватися [5]:

- стажування є по суті професійною підготовкою;
- отриманий досвід корисний для стажера;
- стажист не замінює співробітника, а працює під його керівництвом;
- роботодавець не одержує безпосередніх переваг від діяльності стажиста;
- стажист не обов'язково отримує робоче місце після закінчення стажування;
- роботодавець і стажист розуміють, що стажист не має права на оплату часу, проведеного на стажуванні.

Аналіз вітчизняної наукової літератури показує, що педагогічні аспекти волонтерства, розглянуті у вітчизняних дисертаційних дослідженнях, належать, в основному, до області підготовки кадрів для сфери соціальної роботи, і стосуються питань організації стажувань і практики студентів в організаціях даної сфери. Навчально-методичне забезпечення волонтерської діяльності здійснюється за допомогою спеціальних курсів, включених в академічну освітню програму, таких, як «Волонтерська діяльність», «Соціальне партнерство», «Організація благодійної діяльності та інших аналогічних дисциплін.

Таким чином, волонтерська діяльність виявляється безпосередньо інтегрована в зміст університетської освітньої програми. У подібній директивній педагогічній практиці з'являється парадоксальне протиріччя між принципами безкорисливості та волонтерства у волонтерській активності

особистості. Реалізується спонукання всіх без винятку студентів до волонтерської практики, фіксуючи увагу на необхідності соціалізації молоді в суспільстві та отриманні досвіду практичної роботи в період навчання у ЗВО.

Пропонований шлях не є єдиним можливим і не цілком відповідає гуманістичним традиціям вітчизняної педагогіки. Замість прямої інтеграції волонтерської діяльності в загальні освітні програми має сенс дослідження альтернативної можливості координації та кооперації професійно орієнтованих трудових проб студентів в добровольчих організаціях з академічною програмою професійної освіти.

Можливість координації діяльності двох відносно незалежних структур (університету і добровольчої громадської організації) впливає із загальних цілей особистісного і професійного розвитку потенціалу людини в цих структурах. Не підлягає сумніву, що неформальна волонтерська діяльність сприяє розвитку і професійного, і освітнього капіталу студентів. Кооперація діяльності університету та волонтерської організації реалізується в спільних навчальних та позанавчальних заходах, в спільному створенні і подальшому використанні матеріально-технічної бази волонтерської організації, в комплементарному узгодженні освітніх курсів для волонтерів. Це дозволяє розширити освітній простір вузу в соціальне середовище, наблизити його до майбутньої професії, мотивувати академічну активність волонтерів, пов'язану з добровольчою діяльністю.

В цьому випадку імплементація професійно орієнтованої пробної діяльності студентів у волонтерську організацію, створену при університеті, буде адекватна сучасній тенденції до професіоналізації волонтерства, якісному переходу від альтруїзму до прагматичного основи добровольчої діяльності. Кооперація вузу і ПОВО відкриває додаткові можливості для посилення практичної підготовки випускників університетів.

Участь студентів у громадських організаціях вузів формує також знання і вміння учасників у самоврядуванні цими організаціями. З цим твердженням погоджуємося, з тим доповненням, що дана участь повинна не тільки формувати навички студентів по роботі в команді, з управління колективами, а

й сприяти зростанню якості професійної підготовки учнів за рахунок пробної діяльності в волонтерських організаціях.

Підвищення ефективності професійної підготовки шляхом залучення студентів у професійно орієнтовані волонтерські організації, створені вузами для пробної професійної діяльності, вимагає виконання ряду педагогічних умов. У нашій роботі наведено такі базові організаційно-педагогічні умови забезпечення пробної діяльності студентів у ПОВО:

- 1) поєднання академічного освітнього процесу з соціально спрямованою активністю особистості, що сприяє соціалізації в суспільстві та прийняття ціннісних орієнтирів професійної діяльності;
- 2) використання принципів волонтерства та не директивної педагогіки в процесі залучення учнів у діяльність ПОВО і вибіркової участі членів ПОВО в подіях її діяльності;
- 3) організація діяльності ПОВО на принципах послідовного переходу від освоєння теоретичних основ майбутньої спеціальності до професійно орієнтованої пробної діяльності різної складності і необхідної компетенції;
- 4) взаємодія викладачів вузу, які організують ПОВО, з соціальними партнерами в особі муніципальних і регіональних організацій за профілем майбутньої роботи випускників вузу з метою створення навчальної бази ПОВО і надання можливості участі членів ПОВО в подіях професійної діяльності соціальних партнерів;
- 5) моніторинг волонтерської активності учасників ПОВО в зіставленні з їх академічними навчальними досягненнями.

Добровольчі громадські організації є формами і засобами соціалізації студентів в суспільстві, сприяють майбутній адаптації випускників вузів в трудовому колективі. Участь в діяльності громадських організацій, що представляють собою професійні спільноти в різних областях, відіграє важливу роль у процесі професійної соціалізації студентів. Молоді необхідні увага і створення умов для її соціальної активності за допомогою участі в громадських молодіжних об'єднаннях і організаціях. Тому, в нашій моделі організації

пробної професійно орієнтованої діяльності студентів в рамках ПОВО не ставилися спеціальні заходи для соціалізації студентів. Вона здійснювалася природним шляхом в контексті професійних проб, що реалізуються в заходах і акціях ПОВО.

З нашої точки зору, участь студентів у волонтерських організаціях професійної спрямованості має надавати також позитивний вплив на результати навчання, професійне самовизначення і подальше працевлаштування студентів. Активна участь студентів у професійно орієнтованих волонтерських організаціях вузу створює позитивні передумови для наступних заходів професійного самовизначення і підвищення професіоналізму тих, хто навчається:

- отримання робітничих професій за спеціальністю;
- підвищення успішності по групі спеціальних дисциплін у ЗВО;
- якості випускних атестаційних робіт;
- задоволеність обраною професією;
- самостійне працевлаштування.

Добровольча діяльність може розглядатися як освітній, педагогічний процес, спрямований на соціалізацію особистості, набуття життєвих вмінь, які активізують особистісне зростання та індивідуальний розвиток, міжособистісне спілкування та взаємодія, самовизначення його учасників. Педагогічний потенціал добровольчої діяльності в справі соціалізації, особистісного і професійного розвитку і самовизначення молоді розкривається у властивих їй педагогічних функціях. Відзначимо, що для нашого дослідження пріоритетною є професійно-освітня компенсаторна функція. Таким чином, є підстави стверджувати, що професійно орієнтована волонтерська організація, створена вузом як місце професійних проб студентів бакалаврату, є педагогічним інструментом, що сприяє розкриттю потенціалу її учасників. Всі перераховані функції можуть бути реалізовані в спільній професійно орієнтованій пробній діяльності студентів, суміщеної з навчанням у вузі.

Т. Гофман відзначає, що «участь у громадських організаціях дозволяє студентам поглибити теоретичні знання, отримані в ході навчального процесу,

застосовувати їх на практиці, а також розвивати професійні навички та вміння. Громадські організації для багатьох студентів стали емпіричними базами для пробної діяльності в добірці інформаційних матеріалів, ведення науково-дослідної роботи, послужили початковим етапом для проведення курсових і випускних робіт» [1].

Місце ПОВО в педагогічному процесі – це розширення освітнього простору ЗВО в області неформальної навчально-трудової діяльності, майданчики для входження в професійну діяльність і практичного застосування теоретичних знань. Суміщені з традиційно організованим освітнім процесом, професійні проби бакалаврів у рамках ПОВО доповнюють виробничу практику, що проводиться з відривом від основного навчального процесу.

Професійно орієнтована волонтерська організація, як ми вважаємо, повинна виконувати ряд педагогічних функцій, серед яких можна виділити профорієнтаційну, пропедевтичну, компенсаторну, навчально-трудова і соціалізацій.

Профорієнтаційна функція реалізується на етапі залучення студентів у діяльність добровольчої громадської організації, показуючи можливості волонтерства для професійного та особистісного розвитку.

Пропедевтична функція розкривається на етапі адаптації студента в середовищі ПОВО, коли волонтер знайомиться з інструментами і засобами професійної діяльності, приміряє професійну екіпіровку, виробляє імітацію в ній професійних дій, отримуючи особистісний досвід професійно орієнтованої діяльності.

Компенсаторна функція полягає в заповненні дефіциту часу практичного навчання у вузі за рахунок позааудиторної добровільно прийнятої діяльності.

Навчально-трудова функція визначається контекстним підходом, поряд з імітаційною квазіпрофесійною діяльністю і реалізується не тільки на навчально-матеріальній базі ПОВО, а й на території соціальних партнерів, у процесі професійних навчань та змагань.

Функція соціалізації реалізується паралельно з навчально-трудова в процесі участі волонтерів у реальних подіях, що відбуваються в місці

розташування навчального закладу або в заходах більш широкого плану (всеукраїнських і / або регіональних), коли волонтери набувають досвіду взаємодії з населенням та професійним співтовариством.

Для підготовки бакалаврів важливо також те, що їх майбутня діяльність відбувається у відкритому соціальному середовищі. Тому їх пробна діяльність повинна бути інтегрована з процесом поступової соціалізації. Соціалізація студентів економічного вузу відноситься до юнацького періоду соціального виховання особистості, в якому протягом навчальної діяльності виробляються певні якості, необхідні випускнику як члену сучасного суспільства, для якого характерно прийняття і наслідування його цінностей, норм, культури, володіння мовою і необхідними соціальними навичками, здійснення прав і обов'язків у різноманітних соціальних взаємодіях.

У сучасній вітчизняній педагогіці представлені різні думки і дослідження за методологічним і теоретичним підходам до суті соціалізації. У публікаціях відзначається, що є велика кількість факторів, що сприяють як позитивній, так і негативній соціалізації студентів під час навчання у ЗВО, включаючи особистісні якості: характер, виховання, фізичну підготовленість і моральну стійкість до мінливих чинників. Усвідомлена пробна діяльність студентів у рамках ПОВО сприятиме реальній соціалізації молоді.

Крім цього, слід зазначити виховну функцію ПОВО. Відомо, що мета виховання в освіті – це включення суб'єкта освіти в життя, і професійні проби волонтерів є підготовкою до цього, оскільки вони відбуваються в контексті включення в події реального життя. Громадські організації мають важливу функцію формування моральних принципів і великий виховний потенціал, що безпосередньо пов'язаний із самоідентифікацією особистості і самовизначенням молодого покоління.

Педагогічні умови організації волонтерської діяльності та пов'язані з нею проблеми соціального виховання ПОВО представляють великі можливості для процесу виховання, в першу чергу, патріотизму у студентів, що беруть участь у цій громадській організації. В обстановці добровільної участі в житті ПОВО можна проводити заходи, метою яких є виховання у молоді почуття особистої

відповідальності, патріотизму і любові до Батьківщини. З цією метою в план діяльності ПОВО варто включити заходи військово-патріотичного виховання.

Таким чином, проведений розгляд можливостей добровольчих громадських організацій (волонтерських організацій) для реалізації пробної професійної діяльності студентів вищих навчальних закладів показує, що добровольча діяльність учнів стає важливим напрямком професійної освіти.

Важливою педагогічною умовою створення професійно орієнтованої волонтерської організації, створеною освітньою установою, є затребуваність добровольчої діяльності в середовищі студентів бакалаврату. Проведені дослідження показали досить високу (дві третини респондентів) затребуваність волонтерської професійно орієнтованої активності в середовищі студентів бакалаврату.

В рамках оцінки педагогічного потенціалу ПОВО дано огляд типології і характеристик добровольчих громадських організацій в різні періоди розвитку України і класифікація сучасних волонтерських організацій та об'єднань за віком учасників, за областями і об'єктами суспільно-корисної активності, цілями особистісного і професійного розвитку, особливостями організації волонтерської діяльності, джерелами адміністративної та матеріальної підтримки.

Ретроспективний аналіз історії волонтерства в нашій країні показав, що на різних етапах розвитку суспільства в Україні превалювали як неполітичні організації добровольців, так і політично ангажовані. Показано, що добровольча діяльність в нашій країні має свою історичну та соціокультурну обумовленість в гуманітарних аспектах виховання патріотизму, альтруїзму, особистісного розвитку і є певний зв'язок сучасної волонтерської діяльності з попередніми формами волонтерства в Україні.

Представлена класифікація добровольчих громадських об'єднань дозволяє виділити професійно орієнтовані волонтерські об'єднання, афілійовані з вузами, як інноваційної структури додаткової, практико-орієнтованої освіти, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та його соціальних партнерів, що функціонує на основі норм законів про освіту і діяльності

громадських добровольчих (волонтерських) організацій, а також на підставі статуту освітньої установи.

Місце ПОВО в педагогічному процесі – це розширення освітнього простору вузу в область неформальної навчально-трудової діяльності, майданчики для входження в професійну діяльність і практичного застосування теоретичних знань.

Діяльність ПОВО реалізується на основі педагогічних принципів:

- 1) добровільної участі студентів-волонтерів у заходах, що здійснюються волонтерської організацією;
- 2) професійної орієнтації пробної діяльності студентів-волонтерів у контексті їх суспільно корисної активності на муніципальному і регіональному рівнях;
- 3) комплементарності додаткових курсів навчання в рамках ПОВО з вмістом основних освітніх програм і підготовки бакалаврів та відповідних профілів підготовки кадрів;
- 4) координації заходів ПОВО з роботою муніципальних і регіональних служб, які виступають соціальними партнерами в організації ПОВО;
- 5) інтеграції навчально-матеріальної бази ПОВО в загальне освітнє середовище вузу;
- 6) ціннісно-сислового характеру професійних проб студентів-волонтерів у рамках ПОВО;
- 7) інформаційної та нормативно-правової відкритості ПОВО для громадськості.

Професійно орієнтована волонтерська організація, створена освітньою установою, виконує функцію неформальної освіти, а пробна активність її учасників реалізує пропедевтичну функцію в формуванні компетенцій. Наслідком участі студентів бакалаврату в добровільних громадських організаціях ЗВО стає задоволення потреби студентів бакалаврату в професійно орієнтованій пробній діяльності, підвищення мотивації до освоєння спеціальних дисциплін загальної освітньої програми, усвідомлення себе і своєї ролі в майбутній професійній діяльності.

З точки зору соціального ефекту, інноваційна форма спільної та індивідуальної пробної діяльності студентів-волонтерів у рамках професійно орієнтованої волонтерської організації, створеної освітньою установою, розширює загальний простір добровольчої діяльності молоді в нашій країні.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРОБ СТУДЕНТІВ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ ЗВО

2.1. Модель включення волонтерської організації ЗВО в освітній процес підготовки бакалаврів

За визначенням добровольчої діяльності, участь в ПОВО не є обов'язковим для всіх без винятку студентів вузу, в цьому полягає відмінність ПОВО від норм академічної освіти. Проте, при розробці моделі організації пробної професійно орієнтованої діяльності волонтерів необхідно спиратися на положення сучасної педагогіки. Основою розробки нашої моделі служить контекстний підхід, який передбачає послідовний перехід від навчальної діяльності учнів до квазіпрофесійної і професійної.

Пробна професійно орієнтована діяльність студентів може здійснюватися як в рамках академічного навчального процесу (лабораторно практичні заняття, виробнича практика), так і поза ним, в добровільних громадських об'єднаннях. Розроблена нами педагогічна модель організації пробної професійної діяльності студентів у ПОВО вузу представлена структурно-системними і функціонально-організаційними характеристиками.

За введеним раніше визначенням, ПОВО – це неполітична добровольча громадська організація, створена вузом спільно з соціальними партнерами для забезпечення пробної професійної діяльності та соціалізації студентів відповідно до Статуту організації та іншими нормативними документами. Вона виникає там і тоді, де і коли у ЗВО створюється колектив викладачів, готових до організації та педагогічної підтримки діяльності добровільної організації у позанавчальному неформальному процесі. Фактично, самі викладачі стають волонтерами, приймаючи на себе місію організаторів і кураторів ПОВО.

Як зазначено раніше, педагогічними функціями ПОВО є профорієнтаційна, пропедевтична, компенсаторна, навчально-трудова і соціалізації. Крім того, в рамках освітньої функції здійснюється неформальна, додаткова до академічної ОПП освіта в єдності навчальної та трудової діяльності, і контекстний розвиток особистісного потенціалу учасників ПОВО.

Ці функції взаємно перекриваються і надають синергетичний загальний ефект на професійну підготовку студентів бакалаврату.

Особливістю пробної професійно орієнтованої діяльності студентів у рамках ПОВО є те, що вона реалізується, в практичному плані, за межами вузу, але поєднується з академічним навчальним процесом. Узагальнюючи, можна стверджувати, що ПОВО розширюють освітній простір установ вищої школи.

Соціальні партнери допомагають в організації ПОВО, можуть ініціювати їх створення, беруть участь у поповненні матеріальної бази, надаючи обладнання та засоби діяльності, делегують своїх співробітників для проведення занять із волонтерами, проводять спільні заходи (огляди, змагання, конкурси, участь у пошукових і масових заходах). Представники професійного співтовариства з числа соціальних партнерів вузу, виконують освітні функції в ПОВО, самі стають учасниками добровольчої діяльності, коли виконують функцію навчання волонтерів безкоштовно.

Отже, можна стверджувати, що ПОВО – інституційно-неформальна структура в системі професійної освіти. З одного боку, вона організована в рамках певних прав і обов'язків членів ПОВО, з іншого боку – вона дозволяє вибірково побудову траєкторії індивідуальної активності в практичному і теоретичному планах пробної діяльності. ПОВО поєднує риси основної та додаткової освіти в неформальному навчальному та соціальному середовищі.

На основі контекстного підходу, нами було виділено чотири етапи розвитку пробної діяльності та соціалізації студентів-волонтерів в ПОВО: мотиваційний, адаптаційний, імплементаційний, компетентнісний. У своїй єдності і послідовності вони реалізують ситуативні, функціональні і технологічні компоненти професійних проб. Три базові форми контекстного підходу – навчально-академічна, квазіпрофесійна і навчально-професійна в різних співвідношеннях реалізуються на виділених етапах становлення волонтера як професіонала.

На першому, мотиваційному етапі моделі проводиться залучення студентів у волонтерську діяльність громадської добровільної організації. Під час відведених для кураторів студентських груп годин, викладачі та студенти

старших курсів здійснюють профорієнтаційну функцію ПОВО, показуючи першокурсникам можливості добровольчої діяльності для професійного та особистісного розвитку, вплив досвіду професійних проб на майбутнє працевлаштування та кар'єрне зростання. Вони знайомлять студентів першого курсу із положеннями прийнятого закону про волонтерську діяльність, з правами і обов'язками волонтерів, із Статутом волонтерської діяльності, проводять екскурсії по матеріально-технічній базі ПОВО.

Мотиваційний етап дозволяє виділити в загальному контингенті студентів – потенційних волонтерів, охочих отримати досвід пробної професійної діяльності. Студенти самостійно приймають рішення про участь у діяльності ПОВО.

Результатом цього етапу стає усвідомлення особистісного сенсу і образу майбутньої професії, її структури і соціальних зв'язків у ній, а також формування потреб і рушійних мотивів для діяльності у волонтерському суспільстві. Одним із мотивів волонтерства в студентів є бажання неформального міжвікового спілкування і надання допомоги соціальним партнерам. На даному етапі одне з педагогічних завдань викладачів-кураторів ПОВО полягає в тому, щоб впливати на формування наступного мотиву волонтерської діяльності – необхідність отримати додаткові знання і досвід практичної роботи за майбутньою професією.

На другому етапі моделі, адаптаційному, реалізується пропедевтична функція ПОВО. Мета функції пропедевтики – абілітація і адаптація до майбутньої професійної діяльності ще під час навчання у вузі. Тут студентам надається можливість практично брати участь у проведенні заходів волонтерської спрямованості, що проводяться ЗУНУ і соціальними партнерами. Відносини учасників ПОВО наближені до виробничих і соціальних відносин у майбутньому робочому колективі. Тут є більш досвідчені волонтери (студенти старших курсів) і новачки, яким належить адаптуватися до умов, що визначаються Статутом ПОВО і неформальними соціальними відносинами. На аудиторних заняттях на навчально-матеріальній базі ПОВО студенти-волонтери в ігрових та активних формах імітують можливі ситуації майбутньої

професійної діяльності і отримують навички використання інструментів діяльності, освоюють способи їх застосування.

При входженні в співтовариство волонтерів, відбувається знайомство новачків із правилами поведінки і міжособистісних комунікацій в ПОВО і поза ним, стимулюється мислення студентів, необхідне для формування професійної компетентності майбутніх фахівців. В цілому, проби носять ознайомчий характер із різними ситуаціями практичної діяльності.

Імплементацийний етап (змістовно – який реалізує) виконує навчально-трудова функцію, в ході якої студентами-волонтерами спільно з викладачами-кураторами ПОВО проводиться здійснення всієї діяльності громадської організації. Особливостями етапу є:

- планування і виділення найбільш пріоритетних напрямків роботи ПОВО пропонується і здійснюється безпосередньо студентами-волонтерами, що дає досвід самоорганізації колективу ПОВО. При цьому, волонтерське самоврядування реалізується з координуючим впливом викладачів-кураторів і соціальних партнерів;
- студенти набувають досвіду пробної профорієнтаційної діяльності в колективі студентів та інших зацікавлених осіб;
- студенти отримують досвід соціально корисної і професійно орієнтованої діяльності не тільки в аудиторіях навчального закладу, а й у польових умовах і в установах, з якими кооперується волонтерська діяльність.

Тут виявляється роль навчально-інструментальної бази ПОВО як сполучної ланки між ментальним знанням принципів устрою і функціонування засобів майбутньої професійної діяльності і емпіричним рівнем освоєння реальних коштів майбутньої трудової активності. В результаті у студентів-волонтерів з'являється усвідомлення цінності професійних проб для покращення своїх власних можливостей, прагнення до оволодіння новими видами діяльності та професійними функціями, новими соціальними ролями. Особистісний сенс і образ майбутньої професії трансформуються в готовність реалізувати свою квазіпрофесійну і навчально-професійну діяльність в умовах ПОВО, в готовність виконувати добровільно завдання і поза аудиторну роботу

у співпраці з соціальними партнерами. Тому в подальшій реалізації етапу йде ускладнення завдань волонтерської діяльності, формується професійне мислення і здатність виконувати деякі функції з переліку професійних функцій майбутнього фахівця.

Компетентнісний етап, являє собою актуалізацію раніше отриманих у процесі пробної діяльності навичок і умінь в процесі участі в спільних заходах із представниками соціальних партнерів.

На цьому етапі реалізації пробної діяльності студенти освоюють практичні навички майбутньої професійної діяльності в контексті реальної суспільно корисної активності. Тим самим закріплюються навички соціалізації і формується багато компетенцій, передбачених ОП.

Крім того, етап інтегрує в собі моменти навчання та розвитку (рефлексії), сприяючи самовизначенню суб'єктів освіти. На аудиторних заняттях із викладачами-кураторами, майбутні фахівці проводять самоаналіз своєї діяльності, отриманих професійних знань, умінь і навичок, набутих в процесі навчання та участі в житті волонтерської організації, спільно обговорюють результати проведених викладачами опитувань, роблять висновки про розвиток своїх професійних якостей. При реалізації четвертого етапу моделі досягнуті перетину рефлексивного, який навчає і процесуального компонентів організації волонтерської діяльності.

В процесі деталізації моделі пробної професійної діяльності були визначені статус волонтера та індикатори волонтерської діяльності в залежності від часу участі студентів у ПОВО. Під статусом волонтера в співтоваристві ми розуміємо його об'єктивну позицію, співвіднесені з положенням інших учасників, яка визначає набір обов'язків відповідно до етапу його пробної професійної діяльності та розвитком особистісних відносин в ПОВО. Одночасно, для кожного етапу були визначені показники професійної підготовки волонтерів за компонентам компетенцій ОП (ціннісно-мотиваційний, психолого, діяльнісний, суб'єктний).

У таблиці 1 представлений цей своєрідний «конвеєр» пробної діяльності, заснований на контекстному підході, на початку якого стоїть новачок, а на

виході кваліфікований фахівець. Оскільки кінцевим результатом функціонування ПОВО є підвищення результатів професійної підготовки бакалаврів, пробна діяльність і навчальна активність волонтерів повинна бути інтегрована в академічну систему навчання в вузі. У зв'язку з цим, педагогічна умова професійної підготовки учасників ПОВО вузу була розглянута в залежності від курсу академічного навчання і ступеня підготовленості волонтера.

Таблиця 1. Стадії волонтерської діяльності учасників ПОВО

Курс навчання в ЗВО	Статус волонтера	Індикатори компетенцій	Рівень таксономії Блума (Anderson and Krathwohl)	Поведінка волонтера
1, 2	Новачок	Засвоєння професійної інформації	Запам'ятовування	Участь в заходах як спостерігач
2, 1	Пасивний учасник	Розуміння сенсу професійної діяльності	Розуміння	Репродуктивне виконання доручень
3, 2	Активний учасник	Застосування знань в стандартних ситуаціях	Застосування	Освоєння навичок професійної діяльності
4, 3	Фахівець	Встановлення взаємозв'язку ОП і волонтерської діяльності	Аналіз	Готовність до діяльності і допомогу колегам
4	Кваліфікований фахівець	Оцінка ситуацій і прийняття рішень	Створення (Збереження)	Робота в команді

Організація пробної діяльності волонтерів ПОВО вузу має на меті не так соціалізацію, скільки підвищення професійної підготовки студентів у період навчання у вузі. Тому, показники професійної підготовки студентів розглянуті в логіці компетентнісного підходу для послідовності етапів, представлених у моделі.

При статусі «новачок»: волонтер здатний знати і розуміти навчальний матеріал. Має базові знання шкільної програми, отримує знання з базових дисциплін (психологічний компонент компетенції). Мотивований до вивчення основних дисциплін, участі в заходах ПОВО в якості спостерігача (ціннісний компонент). Але не має умінь і навичок для практичної діяльності. Освоює

початкову інформацію за професією (діяльнісний компонент). Реалізується односторонній зв'язок: викладач (тьютор) – студент (суб'єктний компонент). Новачок бере участь в ознайомлювальних, організаційних і навчальних заходах. На цій стадії підготовки майбутнього фахівця проводяться заходи щодо мотивації студента до подальшої професійної діяльності та підготовки до неї. Основне педагогічне завдання на даному етапі – теоретична підготовка фахівця і залучення його до заходів ПОВО вузу, а також стратифікація контингенту учнів щодо пробної діяльності у волонтерській організації.

Діяльність студента при статусі «пасивний учасник» виражається в сторонньому спостереженні за життєдіяльністю ПОВО і в якості винятку – виконання доручених завдань. В основному мотивація виконання будь-яких доручень полягає в наданні певних керівництвом ПОВО і вузу привілеїв і додаткових можливостей, а також позначення себе в освітньому та громадському просторі.

Ставлення до заходів організації за принципом «стороннього спостерігача», виявляє здатність до аналізу ситуації, виділенню важливих складових в інформації, що надійшла. Виявляється здатність до аналізу ситуації, виділення важливих складових в інформації, що надійшла. Здатність змодельовати ситуацію. Реалізується двосторонній зв'язок: викладач (тьютор) – студент. На даному етапі головне педагогічне завдання викладачів-кураторів Клубу є мотивування студента до більш активної життєвої і навчальної позиції в громадській організації.

«Активний учасник» здатний до ефективного навчання за фахом, здатний за власною ініціативою вирішувати приватні і спільні завдання ПОВО вузу з проведення соціально значущих заходів. Показники професійної підготовки студентів-бакалаврів у ПОВО вузу при статусі – «активний учасник»:

- чи здатний розуміти основи професійної діяльності.
- мотивувати до вивчення матеріалу, до проведення всіх заходів організації.
- потреба до вирішення завдань за допомогою населення в різних ситуаціях.

- виявляє здатність до аналізу ситуації, виділення важливих складових в інформації, що надійшла.
- чи здатний визначити реальну ситуацію, виявити шляхи вирішення проблеми.
- чи здатний до ефективного заповнення незнання деяких питань, брати участь у плануванні та організації заходів в складі команди.
- багатосторонній зв'язок: викладач (тьютор) – студент – соціальні партнери.

На даному етапі студент практично не потребує контролю куратора і додаткової мотивації до навчання за майбутньою спеціальністю, у зв'язку з особистою потенційною потребою до оволодіння знаннями і вміннями.

«Фахівець» володіє достатніми знаннями і вміннями для роботи під безпосереднім керівництвом. Має високу мотивацію до додаткового утворення, самоосвіти та самовдосконалення в практичних діях. Сформована здатність до всебічного аналізу ситуації, виділення важливих складових в інформації, що надійшла, розподілу завдань у команді. Здатний визначити задум, прийняти рішення, визначити завдання учасниками, передавати свої знання і вміння волонтерам-новачкам. Володіє вмінням роботи в команді: прислухатися до думки інших членів, виділяти вирішальний напрямок, шанобливе ставлення до думки інших. Уміння виступати на публіці, проводити самооцінку своєї і чужої діяльності. На цій стадії студент-учасник ПОВО проходить підготовку, передатестаційного випробування і атестацію. При цьому статусі студент здатний застосовувати отримані професійні знання, вміння і навички як самостійно, так і в команді.

При статусі «Кваліфікований фахівець» волонтер:

- має всі знання, які забезпечують ефективну участь у майбутній професії.
- мотивувати на вивчення нових методів проведення, організаційних питань, питань керівництва при плануванні і проведенні різних заходів.
- чи здатний на інтуїтивне застосування знань у професійній діяльності.
- чи здатний оцінювати обстановку, приймати обґрунтоване рішення, організувати роботу підлеглих сил і засобів.

- уміння змодельовати всі ситуації, здатність до планування дій при професійній діяльності.
- здатність застосовувати всю базу понятійно-професійного апарату в своїй діяльності.
- здатність керувати підрозділами, організовувати навчальний процес із дисциплін професійної тематики.
- володіє високими можливостями по самооцінці, оцінці дій інших, співвідношення дій з еталоном. Здатний підводити підсумки роботи, виявляти сильні і слабкі сторони і організовувати самоаналіз.
- ефективно і оптимально використовує всі придбані ресурси для виконання поставлених завдань і безперервно прагне до саморозвитку.
- реалізує багатостороній зв'язок.

Тут волонтер виконує всі завдання, доручення, бере участь у всіх заходах ПОВО у повному обсязі. Професійні проби такого волонтера включають керівництво і наставництво студентів молодших курсів, які починають свою роботу в ПОВО. На даному етапі волонтер вже мотивований на постійний саморозвиток і подальше підвищення свого професіоналізму.

На всіх етапах відбувається професіоналізація студента-волонтера від розуміння специфіки майбутньої професії, участі в рутинних заходах до дій більш складних, квазіпрофесійних, які виробляють у майбутнього бакалавра формування навичок за фахом. Також за участю студента-волонтера в ПОВО вузу проявляється супутній ефект, який виражається у впевненості в своїх силах, зниженні тривожності, в здатності знаходити несподівані технічні рішення, готовністю до ситуативного лідерства, швидкому прийняттю рішення, підвищенню самоконтролю і т. д.

На всіх етапах моделі професійно орієнтована пробна діяльність студентів у ПОВО ведеться на основі наступних педагогічних принципів.

Єдності навчальної та трудової діяльності, що підвищує універсальні і професійні компетенції в контексті реального життя.

Послідовності переходу від навчальної до квазіпрофесійної і професійної діяльності з ускладненням професійних проб, їх орієнтації на цілі майбутньої кар'єри.

Наступності етапів розвитку пробної професійно орієнтованої діяльності та підвищення рівнів її освоєння.

Персоналізації, яка передбачає постійний моніторинг, як неформальної волонтерської діяльності, так і навчальної активності, передбаченої академічною загальною освітньою програмою. Це дозволяє документально простежити індивідуальний освітній маршрут волонтера в вузі.

Суб'єктності пробної діяльності, що дозволяє волонтеру усвідомлювати себе суб'єктом активності і самостійно регулювати свою добровільну діяльність в ПОВО, реалізуючи особистісно значимі цілі.

Самоорганізації, при якій волонтери максимально залучені в планування і реалізацію діяльності ПОВО, в розподілі повноважень всередині спільноти, в формуванні команд для проведення заходів ПОВО.

Відкритості, яка реалізується в інформаційному просторі вузу і соціальних мережах шляхом створення блогу ПОВО і сторінки на порталі вузу, обміну досвідом з іншими волонтерськими організаціями та об'єднаннями, можливості участі в роботі ПОВО інших громадян.

У структурі ПОВО виділені адміністратори (координатор і інструктори з числа викладачів вузу і представників соціальних партнерів) і робочі групи волонтерів, які створюються на тимчасовій або постійній основі. У число адміністраторів входять також обрані студентами голова спільноти і його помічники.

Таким чином, організація і робота студентів у волонтерській організації вузу з першого курсу на основі контекстного підходу і принципу зміни і диференціації етапів пробної діяльності формуватиме у волонтерів універсальні і професійні компетенції, що дозволить підвищити ефективність професійної підготовки студентів вузу в цілому.

2.2. Формування загальнокультурних, загально і професійних компетенцій бакалаврів у волонтерській організації

Потенційні роботодавці в даний час орієнтуються в своїй кадровій політиці на сучасного спеціаліста з переважанням чисто професійних практичних аспектів: вміння оцінювати обстановку, приймати на основі задуму дій адекватні рішення, працювати в команді, керувати співробітниками, знання техніки і обладнання за своїми посадовими обов'язками. У зв'язку з переходом на 4-х річне навчання (бакалаврат) аудиторне навантаження скоротилася, в тому числі і на дисципліни професійного циклу, які становлять найбільший інтерес у роботодавців.

Наслідком недостатньої практичної підготовки майбутніх бакалаврів є:

- недостатні знання випускників у практичній професійній діяльності;
- переважання у випускників теоретичних знань над практичними діями.
- низька конкурентоспроможність на ринку праці на тлі випускників-фахівців і магістрантів;
- відсутність мотивації у роботодавців на прийом молодих спеціалістів-бакалаврів.

У зв'язку з вищесказаним виникає потреба в реалізації компенсаторної функції ПОВО, яка полягає в підвищенні часового ресурсу професійної підготовки та додаткового добровільного навчання майбутніх бакалаврів через участь студентів у ПОВО вузу.

В принципі, участь студентів вузів у громадських організаціях за професійним спрямуванням може стати частиною професійної підготовки майбутнього фахівця в тому випадку, коли волонтерська діяльність стане невід'ємною частиною освітньої програми підготовки випускників вузу. Однак, це вимагатиме скорочення часу навчання з інших дисциплін програми.

Тому, на нашу думку, підготовка студентів у ПОВО вузу повинна проводитися, як додаток до академічної освіти за спеціальністю, що в свою чергу буде приводити до підвищення ефективності професійної підготовки бакалаврів. На заняттях у ПОВО вузу, що проводяться куратором, соціальними партнерами і викладачами, так і іншими організаціями, імітувались трудові дії,

а в ході тренувань і змагань відпрацьовувалися практичні навички. Необхідно відзначити, що професійні проби майбутніх бакалаврів у навчальному процесі ПОВО мають ряд педагогічних відмінностей від процесу академічної підготовки:

- підготовка в освітньому просторі ПОВО передбачає добровільну, ще не регламентовану базову програму навчання, активність студентів-волонтерів, що створює усвідомлену мотивацію в навчанні;
- робоча програма підготовки, що складається в основному з практичних занять за міждисциплінарними дисциплінами;
- в основі навчально-професійної додаткової підготовки лежить навчання в формуванні соціального партнера, в якому викладають безпосередньо керівники і співробітники;
- заняття проводяться професіоналами-практиками, що проявляє підвищений освітній інтерес в учнів;
- практичні заняття і пробні дії проводяться в атмосфері майбутніх робочих місць учнів і на реальній навчально-матеріальній, технічній, виробничій базах соціальних партнерів;
- в діяльності ПОВО беруть участь суб'єкти різних вікових груп, різних курсів навчання, що зумовлює педагогічні можливості з передачі знань, умінь і навичок від старшого покоління (наставників) молодшому (новачкам);
- ті, яких навчають, виявляються більш сприйнятливими до інформації, одержуваної від викладачів академічних спеціальних дисциплін, в зв'язку з практичним застосуванням цих знань у процесі професійних заходів, змагань, тренувань, навчань і т. д.;
- підсумкова оцінка отриманих у ході додаткової підготовки в ПОВО визначається виконанням колективних завдань без офіційної реєстрації, як правило, виражається у визнанні корисною діяльністю учнів і їх оцінкою громадськістю.

При проходженні професійних проб в ПОВО вузу учні також отримують оцінку підготовки за фахом або за її окремими напрямками (тактико-спеціальна

підготовка, технічна підготовка, основи виживання, психологічна підготовка, і т.д.).

Отже, можемо зробити такі висновки:

1. Професійно орієнтована волонтерська організація (ПОВО) визначена як неполітична добровольча громадська організація, створена вузом спільно з соціальними партнерами для забезпечення пробної професійної діяльності та соціалізації студентів відповідно до Статуту організації та іншими нормативними документами вона виникає там і тоді, де і коли в вузі створюється колектив викладачів, готових до організації та педагогічної підтримки діяльності добровільної організації у позанавчальному неформальному процесі.

2. Професійно орієнтована волонтерська організація є інституційно-неформальною структурою в системі професійної освіти. З одного боку, вона організована в рамках певних прав і обов'язків членів ПОВО, з іншого боку вона дозволяє вибіркочу побудову траєкторії індивідуальної активності в практичному і теоретичному планах пробної діяльності. ПОВО поєднує риси основної та додаткової освіти в неформальному навчальному та соціальному середовищі.

3. В рамках моделі ПОВО виділені чотири етапи розвитку пробної діяльності та соціалізації студентів-волонтерів в ПОВО: мотиваційний, адаптаційний, імплементаційний, компетентнісний. У своїй єдності і послідовності вони реалізують ситуативні, функціональні і технологічні компоненти професійних проб. Три базові форми контекстного підходу – навчально-академічна, квазіпрофесійна і навчально-професійна в різних співвідношеннях реалізуються на виділених етапах становлення волонтера як професіонала.

ВИСНОВКИ

В результаті виконання кваліфікаційної роботи вирішена проблема створення ЗВО додаткового неформального середовища для реалізації професійних проб студентів на основі добровільної громадської організації. Обґрунтовано модель організації професійно орієнтованої волонтерської організації, афілійованої з вузом. На підставі отриманих результатів можна сформулювати наступні висновки.

Дослідження показало, що добровільна громадська (волонтерська) організація вузу, яка діє на основі запропонованої моделі, є затребуваною в студентському середовищі, адже поєднує соціально, професійно і особистісно спрямовану діяльність студентів-волонтерів із процесом академічної освіти. ПОВО служить місцем (середовищем) реалізації педагогічних принципів єдності навчальної та трудової діяльності, відкритості суспільства, самоорганізації і персоналізації освіти протягом життя. професійно-орієнтована волонтерська організація, створена навчальним закладом спільно з соціальними партнерами, виконує профорієнтаційну, пропедевтичну, компенсаторну, додатково-освітню та навчально-трудова функції, сприяючи паралельній соціалізації студентів-волонтерів.

Введене в роботу визначення професійно орієнтованої волонтерської організації, афілійованої з вузом, ідентифікує її як інноваційну структуру в системі професійної вищої освіти. У ПОВО волонтери не тільки імітують в аудиторних умовах компоненти професійної діяльності, як це передбачається квазіпрофесійною підготовкою, а й освоюють їх в реальних умовах, взаємодіючи з соціальними партнерами. Освітній простір вузу розширюється для студентів-волонтерів на середовище професійної праці, в його інструментально-процесуальних і соціальних аспектах і змісті. Це дозволяє задовольнити особистісну професійно-пізнавальну потребу волонтерів у знаннях, уміннях і компетенціях майбутньої трудової діяльності.

У студентів-волонтерів підвищується сприйнятливість теоретичних основ майбутньої професії. Пробна професійно орієнтована діяльність студентів у ПОВО виявляється багатofункціональною і відбувається у взаємодії з

організаціями соціальних партнерів за межами вузу. У створених педагогічних і організаційних умовах у період навчання у вузі студентам-волонтерам забезпечується особистісно значущий досвід пробної професійно орієнтованої діяльності, яка сприятиме їх абілітації й адаптації на робочому місці. Це призводить до розширення і збагачення освітнього простору навчального закладу, зміцнює його зв'язок із соціальним середовищем. В цілому сприяє становленню відкритої освітньої середовища в Україні.

Оцінка педагогічного потенціалу професійно орієнтованих добровольчих організацій, пов'язаних з навчальним закладом, показала, що ПОВО, крім функцій особистісного і професійного розвитку, виконує також функцію освітньої організації, яка може бути використана для реалізації персональних професійних проб студентів. Роль неформальних інструкторів, тренерів, наставників тут грають більш досвідчені учасники організації. Викладачі, залучені в діяльність волонтерської організації, виступають в ролі консультантів і модераторів взаємодій всередині спільноти, продюсерами проектів і контактів із потенційними роботодавцями. Реальні умови навчально-професійної пробної діяльності волонтерів у ПОВО породжують особистісну потребу в поглибленні спеціальних знань для їх застосування в практиці. Це акцентує зрушення загальної пізнавальної мотивації на початкових етапах у сторону мотивації професійно орієнтованої на наступних.

Таким чином, реалізовано нову якість освітнього процесу у вищій школі – поряд із аудиторною імітацією професійних подій студенти-волонтери беруть участь у подіях майбутньої трудової діяльності вже в процесі навчання у вузі. ПОВО задає нові просторово-часові характеристики професійної освіти, процесуальні, соціокультурні та педагогічні умови становлення майбутнього фахівця.

Як місце різновікового спілкування і професійно орієнтованого співробітництва, волонтерська організація готує студентів-волонтерів до майбутньої абілітації на робочому місці. Організація пробної професійно орієнтованої діяльності студентів-волонтерів забезпечує допомогу у

формуванні універсальних і професійних компетенцій, як запланованих результатів навчання.

У професійно орієнтованій волонтерській організації відбувається стирання міждисциплінарних кордонів у практичній, наближеній до реальної, фаховій діяльності. Тут реалізується спілкування і спільна діяльність студентів різних курсів (з 1-го по 4-й у бакалаврів), чого немає в традиційній організації навчання у вищій школі. На відміну від традиційної школи, член спільноти вибірково, за персональними запитами, визначає ступінь своєї активності в співтоваристві. Коефіцієнт участі в діяльності волонтерської організації визначається керівництвом з боку вузу тільки для цілей вдосконалення управління суспільством, і не доводиться до відома сторін волонтерської організації.

Введення кількісного критерію активності волонтера дозволяє встановити позитивний вплив пробної діяльності в ПОВО на результати академічної підготовки і їх працевлаштування. В кваліфікаційній роботі показано, що освітній потенціал професійно орієнтованої волонтерської організації, створеної на базі освітнього закладу, реалізує педагогічні умови для:

- формування професійних компетенцій, необхідних для професійної діяльності бакалавра;
- соціалізації майбутнього фахівця в професійному просторі через взаємодію з соціальними партнерами;
- формування позитивного ставлення до майбутньої професії;
- підвищення успішності за певними спеціальними дисциплінами у ВНЗ;
- зростання якості випускних атестаційних робіт;
- задоволеності студентів обраною професією;
- зростання конкурентоспроможності випускників навчального закладу на ринку праці.

Практика професійних проб позитивно позначається на особистісних характеристиках студентів-волонтерів. В системі індивідуально-типологічних відмінностей групи волонтерів виявлено збільшення типу «керівник», що відповідає меті професіоналізації студентів прикладного бакалаврату.

Волонтерська організація, створена вузом, поряд із розвиваючою та навчальною функціями, має і виховну функцією. Вона реалізується на практиці формування відповідального ставлення до суспільно корисної діяльності, обов'язки виконувати Статут ПОВО, дбайливо ставиться до навчально-методичного інструментарію ПОВО, толерантно ставитися до колег і до тих людей, з якими доводиться взаємодіяти в процесі соціалізації. Це сприяє процесу самовизначення особистості, усвідомлення її значущості, місця і ролі в суспільстві.

В дослідженні показана можливість перетворення загальної спрямованості добровольчої діяльності на цілі професійного та особистісного розвитку суб'єктів освіти, без втрати суспільної цінності добровольчої активності. Пробна професійно орієнтована діяльність у волонтерських організації вузу, позитивно впливаючи на результати навчання, професійного самовизначення і подальшого працевлаштування студентів, стає однією з важливих складових підготовки бакалаврів. Пропоноване рішення проблеми збільшення обсягу професійних проб у процесі навчання має досить загальний характер і може транслюватися в інші вищі і середні професійні освітні організації.

У волонтерській діяльності професійно орієнтованої волонтерської організації відбувається реалізація такого людського потенціалу і рис особистості, які можуть залишитися нерозкритими в традиційній академічній освіті. Створення професійно орієнтованих волонтерських організацій у вищій школі України буде сприяти збільшенню сфери пробної професійно орієнтованої діяльності студентів у процесі навчання, набуття студентами досвіду командної суспільно-корисної роботи, розвитку у студентів професійних компетенцій, створення умов для залучення молодого покоління в соціальну практику, його участі в розвитку громадянського суспільства та відвернення молоді від негативних і маргінальних субкультур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hoffmann T. The meanings of competency [Текст] / Т.Hoffmann // Journal of European Industrial. 1999. Vol.23. 6. P. 275-285.
2. Lourens, M. Guinevere Hospital volunteerism as human resource solution: Motivation for both volunteers and the public health / Guinevere M. Lourens, Danielle K. Daniels-Felix // sector SA Journal of Human Resource Management. 2017. №15. S. 10-17.
3. Raatikainen E. Learning through Service and Volunteerism: The pedagogical Model in Higher Education in Finland in Degree Programme in Social Services //Journal of Educational Research. 2019. V. 4. N. 6. S. 17-31
4. Steimel, S. Connecting with Volunteers: Memorable Messages and Volunteer Identification / S. Steimel // Communication Research Reports. 2013. №1. S. 12-21 URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080>
5. Volunteering in the United States News Release. URL: https://www.bls.gov/news.release/archives/volun_02252015.htm
6. Wilson, J. Volunteering / J. Wilson // Annual Review of Sociology. 2000. № 26. P. 215-240.
7. Yeung, Jerf W. K. Volunteering and health benefits in general adults: cumulative effects and forms / Jerf W. K. Yeung, Zhuoni Zhang, Tae Yeun Kim // BMC Public HealthBMC series - open, inclusive and trusted. 2017. №18. S. 1-8 URL: <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4561-8>
8. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в територіальній громаді: теоретико-методичні основи. К., 2006.
9. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково – практичні засади: навч.-метод. посіб. К., 2003.
- 10.Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Бондаренко Зоя Петрівна. К., 2008. 247 с.
- 11.Волонтерское движение в Харькове / [Горбунова-Рубан С. А., Кулинич О. В., Коханий Т. А., Парщик А. В.]. Х. : Фактор, 2004. 160 с.

12. Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді : зб. ст. міжнар. наук. конф. для студ. та аспір. «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді», (Київ, 22–23 берез. 2006 р.) / [упор. Т. Л. Лях ; передм. Т. П. Басюк]. К.: Християнський дитячий фонд, 2006. 96 с.
13. Головаха: Война впервые научила украинцев помогать друг другу [Електронний ресурс]. URL: http://news.liga.net/interview/politics/6382849-golovakha_voyna_vpervye_nauchila_ukrainssev_pomogat_drug_drugu.htm
14. Горелов Д.М. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. / Д.М. Горелов, О.А. Корнієвський. К.: НІСД, 2015. 36 с.
15. Грига І. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення / І.Грига, О. Брижовата, Л. Дума // Соціальна робота в Україні: перші кроки / під ред. В. Полтавця. К., 2000. С. 145-173.
16. Заверико Н. В. Основи управління діяльністю волонтерів: метод. реком. Запоріжжя : ЗДУ, 2004. 36 с.
17. Корпоративна благодійність в Україні: звіт про результати дослідження. К., 2005.
18. Котляр А. Елла Лібанова: «Треба стимулювати економію» // Дзеркало тижня. Україна. 2015. № 10. URL: http://gazeta.zn.ua/socium/ellalibanovanuzhno-stimulirovat-ekonomiyu-_.html
19. Про волонтерську діяльність. Закон України від 03.07.2020 № 720-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
20. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про волонтерський рух» від 15 жовтня 2004 р. N 748-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/748-2004-%D1%80#Text>
21. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України №722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
22. Стебунова А. В. Добровольчество в современном мире: понятие, принципы, виды // Социология в современном мире: наука, образование,

творчество. 2017. Т. 2. № 9. URL:

<http://journal.asu.ru/smw/article/view/2574>.

23.Хорунжий Ю. М. Українські меценати: Добродійність – наша риса. К., 2001.